

ЗЕЛЕНИЧЕ НА ОСТРОЗУБУ ИПАК ЦВЕТА

2. ЕКСПЕДИЦИЈА НА ОСТРОЗУБУ

Професор Новица Рањеловић са студентима на Острозубу

Кривудавим прашњавим путем од Власотинца ка Бистрици односно Острозубу и Зеленичу крстала се експедиција смислена у два приватна аутомобила, "наоружана" инструментима са циљем да испита ту чудну појаву. А појава црвених на гранама зеленичета је откриће које се догађа једном у сто година. Та појава је наметнула истраживачкој екипи више питања на која су они данас и наредних година требали да дају одговор. Пре свега ту је питање да ли зелениче сада први пут цвета или је и раније цветало а то није примећено? Да ли након цветања плоносно? Каква је морфолошка грађа црвених и црвених? Какви еколошки услови владају данас на Острозубу и да ли се ова година климатски разликује од ранијих? Какав је фитогенетски састав црвених састојина у којима зелениче доминира? И друга још недефинисана а могућа питања.

Експедиција је око 8 сати стигла испод Бистрице и познатим путем и шумским стазама се упутила ка Зеленичу. Након доласка остали чланови експедиције су се уверили да су бројне састојине у пуном цвету. Одмах је направљена подела посла.

За разјашњење питања од када зелениче на Острозубу цвета планиран је разговор са мештанима Бистрице, јер су они најбољи сведоци свих промена и појава које се на овом простору догађају. Тај разговор су обавили Спас Сотиров, Живоград Мартиновић, Властимир Стаменковић, David Hill и Новица Рањеловић. Са црвеним границом биљке (коју су при разговору сакрили) истраживачи су питали мештане да ли зелениче цвета на Острозубу у Зеленичу. Многи грађани који ретко залазе у ово подручје одговорили су да не цвета. Међутим, они који су провели много година у Зеленичу и на Острозубу напасајући стадо одговорили су да цвета и том приликом су верно описали изглед црвених и црвених, а поменули су и карактеристичан мирис црвених. Тако су беседили Стојанчица Николић (1905), Гена Милчић (1907) и Лена Милчић (1911). Нису могли да нам кажу тачно од када цвета, али по Стојанчином казивању то време није далеко иза нас. Истраживачи су закључили да је то било након доношења одлуке о Зеленичу као природном резервату који је законом заштићен. Јер пре тога мештани су тамо напасали стада, а стока је брстила зелене листове ове зимзелене биљке у преме када у природи није било других зелених биљака, иако су листови били опори и по неким подацима отровни. Цветање је започело када се интересоване за зелениче стигло, јер су истраживачи мислили да је све речено о њему. Међутим, зелениче им се осветлило за смањење пажње и своје црвених "открило" локалним природњацима и новопридошлим ботаничарима из југоисточне Србије, иако су пре њих на подручју Зеленича (Острозуба) боравили и о "стерилности" ове врсте писали многи београдски ботаничари.

На Зеленичу је те године (1983) цветало пет састојина које се пружају крај поточића на надморским висинама од 1230 до 1280 м. У тим састојинама су истраживачи видак Јовановић и Миодраг Ружић анализирали флористички састав и пописали око 30 различитих биљних врста од којих су најбројније буква (*Fagus moesiaca*), зелениче (*Prunus laurocerasus*), и боровница (*Vaccinium myrtillus*), а биљна заједница у којој расту ове биљке врсте је ендемореликтна и у науци је позната по имену *Lauroceraso-Fagetum caespitosum* Jov., коју је описао наш чувени фитогенетолог, ботаничар и шумар Бранислав Јовановић са Шумарског факултета из Београда.

У централној састојини постављена је микрокли-

матска станица, којом је руководио (очитавао резултате) тада млади ботаничар Владимир Рањеловић. Мерења је температура ваздуха, земљишта, осветљеност и евапорација. Током једнодневне мерења добили смо следеће резултате: температура ваздуха кретала се од 10 - 13° Ц, земљишта око 8°Ц (7,9-8,3), осветљеност од 500-6.000 Лукса, а евапорација од 0,30-0,60. По свим параметрима то су услови који владају у хигрофилним заједницама на киселим земљиштима (ацидофилне врсте).

У истој састојини вршена су истраживања морфологије црвених што су урадили Спас Сотиров, David Hill и Новица Рањеловић. Напомињемо њихова запажања:

- посматрана састојина има око 25 изданка од којих само трећина носи гроздасте црвених;
- црвени се највише налазе на гранама IV реда, а ређе на гранама III и II реда. Црвени носе прошлогодишње, а ређе и једну годину старији изданци. На црвеним изданцима се најчешће налази 1-3 црвених, а ређе 4-5.
- број црвених у црвених је различит и износи 26-57 црвених, а дужина црвених врста је од 10,3-17,6 cm. Број црвених је у корелативној зависности од дужине црвених врста.
- црвени су облика издужен е коничне купе, која је у доњем делу дебљине 3 cm, а ка врху се постепено сужава прелазећи у врх.
- сви црвени не црвених истовремено. За време покрета (29.05) доњи су црвени, а горњи црвени су још увек били нерасцветани, дужина црвених дршки је 3 mm.
- црвени зеленичета су бели, са троугластим чашућним листовима, обрнуто јајастим круничним листовима, са кратким ноштом, прањика од 13-18 (20), тучак се састоји од једног плодника, дугог стубића и жига.

- мирис црвених је пријатан, на бадем, јасмин или филипендулу, по оцени истраживача.

Експедиција је након истраживања донела следеће закључке:

- зелениче (*Prunus laurocerasus* L.) на Острозубу ЦВЕТА. Тиме је оборено мишљење о стерилности ове врсте на Острозубу које је у нашој ботаничкој јавности стајало 97 година.
- да зелениче није први пут те године цветало потврдили су грађани села Бистрице од којих су добијени верни описи црвених, црвених, мириса као и тачан положај црвених састојина.
- зелениче је вероватно почело да црвени неколико година након проглашења Зеленича строгим природним резерватом.
- један број црвених се оплодио и при каснијем обиласку приметно плодове који нису успели да сазре.

Експедиција је прашњавим вијугавим путем лагано силазила са Острозуба у уверењу да је донекле разјаснила ово изненадно питање које је природу пред њих поставила.

Острозуб је полако тонуо у мрак, који се лагано увлачио у његове шуме жељећи да тајну битисања зеленичета сачува само за себе.

У идућем броју: Како је откривено зелениче.

Проф. др Новица Рањеловић

10.06.1994. Острозуб